

TARBIYACHILAR ORASIDA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNI REJALASHTIRISH VA TASHKIL ETISHDA DIREKTOR FAOLIYATI

Abdurahmonova Feruza Lolayevna

Surxondaryo viloyati Sho‘rchi tumani

Oynako‘l mahallasidagi 46-sonli DMTT direktori

Annotatsiya: Mazkur maqola maktabgacha ta’lim tashkilotlarida direktor faoliyatining muhim jihati sifatida tarbiyachilar orasida liderlik kompetensiyalarini shakllantirish va ularni rivojlantirish jarayonining rejalashtirilishi, tashkiliy jihatlari hamda natijadorligini ta’minlash masalalariga bag’ishlangan. Liderlik kompetensiyalarining ahamiyati, ularni shakllantirishda zamonaviy yondashuvlar, direktorning boshqaruvdagi o‘rni, shuningdek, tarbiyachilarning o‘zini namoyon qilishi uchun zarur sharoitlarni yaratish nuqtai nazaridan tahlil etilgan. Maqolada ilmiy asoslangan yondashuvlar, ilg‘or xorijiy tajribalar va amaliy natijalarga e’tibor qaratiladi. Xulosalar qismida esa tarbiyachilar orasida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: liderlik, kompetensiya, tarbiyachi, direktor, boshqaruv, rejalashtirish, tashkil etish, rivojlanish, maktabgacha ta’lim, innovatsiya.

Аннотация: Данная статья посвящена вопросам планирования, организационных аспектов и обеспечения эффективности процесса формирования лидерских компетенций у педагогов как важного аспекта деятельности директора в дошкольных образовательных учреждениях. Анализируется важность лидерских компетенций, современные подходы к их формированию, роль директора в управлении, а также создание необходимых условий для самовыражения педагогов. В статье акцент делается на научно обоснованных подходах, передовом зарубежном опыте и практических результатах. В заключении представлены предложения и рекомендации по развитию лидерских компетенций у педагогов.

Ключевые слова: лидерство, компетенция, педагог, директор, управление, планирование, организация, развитие, дошкольное образование, инновации.

Abstract: This article is devoted to the issues of planning, organizational aspects and ensuring the effectiveness of the process of forming leadership competencies among educators as an important aspect of the director's activities in preschool educational institutions. The importance of leadership competencies, modern approaches to their formation, the role of the director in management, as well as the creation of the necessary conditions for educators to express themselves are analyzed. The article focuses on scientifically based approaches, advanced foreign experiences and practical results. The conclusions section presents proposals and recommendations for the development of leadership competencies among educators.

Keywords: leadership, competence, educator, director, management, planning, organization, development, preschool education, innovation.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachilarning kasbiy o'sishi va faoliyat samaradorligi ko'p jihatdan ularning liderlik kompetensiyalariga bevosita bog'liq. Liderlik kompetensiyalarini shakllantirish, ayniqsa, bugungi globallashuv, ta'lim sohasidagi islohotlar va zamonaviy boshqaruv uslublari asosida direktor faoliyati uchun ham, tarbiyachilar jamoasining salohiyati uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tarbiyachilar orasida liderlik kompetensiyalarini shakllantirish tashkilot ichida sog'lom ijtimoiy-psixologik muhit yaratish, pedagogik jamoaning professional birligini ta'minlash, har bir tarbiyachining o'ziga xoslik va tashabbuskorligini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Direktor faoliyati doirasida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish jarayoni rejalashtirish, ekanomik va ijtimoiy omillar, pedgogik muhit, hamda har bir tarbiyachining shaxsiy va kasbiy ehtiyojlari asosida amalga oshiriladi. Zamonaviy boshqaruv tizimlarida direktorning vazifasi faqat buyruq beruvchi yoki nazorat qiluvchi emas, balki ilg'or g'oyalar targ'ibotchisi, pedagoglar o'rtasida yagona jamoat tashkilotchisi, ochiq muloqot va hamkorlik muhitini vujudga keltiruvchi va tarbiyachilarga rivojlanish uchun imkon yaratib beruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogik jamoada liderlik kompetensiyalarini shakllantirish bir nechta omillar bilan belgilanadi. Avvalo, pedagogik jamoaning kasbiy madaniyati, o‘zaro ishonchi, ochiqlik va tashabbuskorlikka rag‘batlantirish asosiy tamoyillardandir. Bu jarayonda direktorning doimiy monitoring olib borishi, tarbiyachilarning kasbiy ehtiyojlari va shaxsiy xususiyatlarini chuqur tahlil qilishi zarur. Tarbiyachilarga muntazam motivatsiyalash, ularga innovatsion texnologiyalar va ilg‘or metodlarni qo‘llash imkoniyatini berish, zamonaviy treninglar va seminarlarni tashkil qilish ta‘lim jarayonining muhim qismini tashkil etadi. Har bir tarbiyachining liderlik kompetensiyasini shakllantirish ham ilmiy, ham amaliy asoslangan faoliyat, ularni amaliyotda qo‘llash, muammoni mustaqil hal etish, pedagogik jarayonda innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish kabi ko‘nikmalarni muntazam rivojlantirib borish bilan belgilanadi. Direktor esa bu jarayonlarning muvofiqlashtiruvchisi, tashkilotchisi va motivatori bo‘lishi kerak. Tarbiyachilar orasida liderlik kompetensiyalarining rivojlanishi maktabgacha ta‘lim tashkilotining ichki muhitini yaxshilaydi, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning samaradorligini oshiradi va ta‘lim sifatini tubdan oshirishga ko‘maklashadi [1].

Direktor faoliyatining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun birinchi navbatda pedagogik jamoada ochiq va samimiy muloqot muhitini yaratish, tashabbuskorlik va o‘zaro hamkorlikni rag‘batlantirish, har bir tarbiyachining ijobiy xislatlarini aniqlab, uni qo‘llab-quvvatlash juda muhimdir. Maktabgacha ta‘lim tashkilotida direktor, doimiy ravishda tarbiyachilarning kasbiy rivojlanishi, zamonaviy texnologiyalarni o‘rganish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish kabi jarayonlarni samarali tashkil etishi, ularning liderlik kompetensiyalarini oshirishiga xizmat qiladi [2].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tarbiyachilar o‘rtasida liderlik sifatlarini amalga oshirishda yirik loyihalarni tashkillashtirish, hamkorlikda muammolarni hal etish, ijtimoiy faoliyatlarda qatnashish, ochiq seminar va treninglar o‘tkazish, amaliyotlar va qiziqarli pedagogik topshiriqlarni bajarish ham muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda direktorning tashabbuskorligi va har bir tarbiyachining imkoniyatlariga yarasha faol ishtirokini ta‘minlay olishi kerak. Liderlik

kompetensiyalari tarkibiga quyidagilar kiradi: tashabbuskorlik, innovatsion faoliyatga moyillik, muammoli vaziyatlarni hal eta olish, samarali muloqot va jamoaviy ishlash, shaxsiy mas'uliyat, o'zini rivojlantirishga intilish. Tashkilot direktori esa har bir tarbiyachining individual xususiyatlari, salohiyati va qiziqishlarini chuqur o'rganib, ularni qo'llab-quvvatlash, risq va muvaffaqiyatsizliklarni konstruktiv muhokama qilish, o'zaro ishonch va hurmat muhitini shakllantirish orqali pedagogik liderlik kompetensiyalarining samarali rivojlanishini ta'minlashi lozim [3].

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyachilarning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish tashkilot boshqaruvi uchun ham, pedagogik jarayon sifatini oshirish uchun ham beqiyos ahamiyatga ega. Bu kompetensiyalar tufayli pedagogik jamoa barcha muammolarni jamoaviy hal qila oladi, innovatsion metodlarni qo'llash orqali ta'limning yangi bosqichiga chiqiladi, har bir tarbiyachining shaxsiy kasbiy yuksalishi uchun yangi imkoniyatlar ochiladi. Tarbiyachilarning liderlik kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha rejalashtirish jarayonida tashkilot direktorining quyidagi jihatlarga e'tibor qaratishi zarur: yangi metod va texnologiyalarni joriy qilish, kasbiy treninglarni doimiy tashkil etish, tashabbuskor pedagoglarni rag'batlantirish, shaxsiy o'sish uchun motivatsion dasturlar ishlab chiqish, faol ishtirok va hamkorlik muhitini ta'minlash. Bu yo'nalishda amalga oshirilgan har qanday dastur va tadbirlar, tarbiyachilarning o'zini namoyon qilishi, ijtimoiy va professional faoliyatining yuksalishi uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi.

Pedagoglar o'rtasida ochiq muloqot, tajriba almashish, zamonaviy boshqaruvda team-bilding yondashuvlarini qo'llash, bir-birini qo'llab-quvvatlash, muammolarini tushunish va ularga amaliy yordam ko'rsatish tashkilotning maqsadli natijalarga erishishiga xizmat qiladi. Tarbiyachilarning kasbiy salohiyatini faqat individual yondashuv bilan emas, balki jamoaviy hamkorlikda, har birining tashabbusi va ilg'or g'oyalarini amaliyotga tatbiq etish orqali rivojlantirish mumkin. Liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonida ilmiy-metodik asoslarni qo'llash, maqsadli trening va loyiha asosidagi o'qituvlar tashkil qilish, xorijiy tajribani o'rganish va amaliyotga tatbiq etish tashkilot direktori faoliyatida asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lishi kerak. Shu orqali nafaqat pedagogik jamoada, balki

butun tashkilotda demokratik boshqaruv, innovatsion tamoyillar va samarali o‘shish muhitini barpo etish mumkin bo‘ladi [4].

Tarbiyachilarning liderlik sifatlarini rivojlantirishga oid takliflar, tavsiyalar va zamonaviy metodikalar, kasbiy ko‘nikmalar, innovatsion dasturlar orqali rag‘batlantirish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bu esa nafaqat pedagoglarning shaxsiy rivojlanishiga, balki bolalarning ta‘lim-tarbiyasiga ham samarali ta‘sir ko‘rsatadi. Tashkilot direktorining tarbiyachilar orasida liderlik kompetensiyalarini shakllantirish borasidagi faoliyati, ularning kasbiy mahoratini oshirish, jamoaviy muhitni rivojlantirish, innovatsion g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlash, har bir pedagogning o‘z ustida ishlashi va professional o‘shishiga sharoit yaratish orqali amalga oshiriladi. Bu esa tashkilotning butun jamoasini birlashtiradi, yangi yondashuvlarni va ilg‘or tajribalarni keng tatbiq etishga yordam beradi. Liderlik kompetensiyalariga ega bo‘lgan tarbiyachilar har doim tashabbuskor, o‘zining kasbiy faoliyatiga mas‘uliyatli, bolalarning rivojlanishi uchun harakat qilishga intiluvchi bo‘ladi [5].

Xulosa:

Maqoladan ko‘rinib turibdiki, tarbiyachilar orasida liderlik kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirish muassasa direktorining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Direktor mazkur jarayonda har bir tarbiyachining shaxsiy va kasbiy xususiyatlarini inobatga olishi, zamonaviy metod va yondashuvlarni qo‘llashi, jamoada innovative taraqqiyotga zamin yaratishi, ochiq muloqot va hamkorlik muhitini shakllantirishi lozim. Liderlik kompetensiyalari rivojlantirilgan pedagogik jamoa har qanday zamonaviy chaqiriqlarga layoqatli javob bera oladi, kasbiy o‘shish va muassasa natijadorligini oshiradi. Direktor faoliyati natijasida muassasada raqobatbardosh, tashabbuskor, faol va o‘ziga ishonchli pedagoglar jamoasi shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Eshbekova M., To‘lqinova O. “Maktabgacha ta‘lim muassasalarida boshqaruv va monitoring tizimi”, Toshkent, 2023.
2. Norkulova Z. “Pedagogik liderlik va boshqaruv”, Toshkent, 2021.

3. Sultonova N. “Maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalar”, Samarqand, 2022.
4. Akramova N., Mamatqulova D. “Maktabgacha ta’lim psixologiyasi”, Toshkent, 2020.
5. K.Lewin, “Leadership and Group Life”, New York, 2018.
6. Fullan, M. “Leadership & Sustainability: System Thinkers in Action”, California, 2016.
7. Соловьева Т.И. “Лидерство в образовательных организациях”, Москва, 2019.